

24. 5. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vybrané aspekty nového občanského zákoníku a jejich dopad na neziskový sektor - část I. - obecně prospěšné společnosti od roku 2014

Jednou z dalších změn, které přinese rekodifikace soukromého práva, tedy nový občanský zákoník (NOZ) a související zákony, je právní úprava dopadající na oblast tzv. neziskového sektoru. V tomto článku se zaměříme na postavení obecně prospěšných společností po roce 2014. Úprava obecně prospěšných společností (OPS) je do nabytí účinnosti NOZ[1] obsažena v zákoně č. [248/1995](#) Sb., o obecně prospěšných společnostech (ZOPS). Tento zákon však bude ke dni nabytí účinnosti NOZ zrušen[2]. Jaký bude tedy osud obecně prospěšných společností po roce 2014?

Koncepce obecné/veřejné[3] prospěšnosti od roku 2014

NOZ je postaven na tezi, že dosavadní úprava obecně prospěšných společností je v kontextu evropské úpravy nevhodná a nestandardní. Důvodová zpráva k NOZ zmiňuje, že stávající OPS vlastně nejsou společnostmi v právním smyslu[4]. NOZ proto ZOPS zrušuje a dosavadní úpravu nahrazuje novou úpravou obsaženou zčásti v NOZ a zčásti v připravovaném zákoně o statusu veřejné prospěšnosti.

Novou úpravu lze shrnout v následujících bodech:

- zrušuje se ZOPS;
- existující (a založené) OPS se řídí dosavadními předpisy;
- existující OPS mají možnost se transformovat na ústav, nadaci nebo nadační fond;
- nově lze zřídit ústav, nadaci nebo nadační fond, případně jinou právnickou se statutem veřejné prospěšnosti.

Osud existujících OPS

Pro OPS, které existují nebo byly založeny před nabytím účinnosti NOZ, platí, že mohou nadále zůstat v této formě, případně zvolit cestu transformace na jinou právní formu[5]. Transformace přichází v úvahu na jednu z forem speciálních obecně prospěšných právnických osob upravených v NOZ, tedy na nadaci, nadační fond (obdobu stávající úpravy) nebo na novou formu tzv. ústavu.

Nadace, nadační fond a ústav

Typy právnických osob, do kterých se stávající OPS mohou dle nové úpravy transformovat, jsou nově obecně označovány jako tzv. fundace, tedy právnické osoby, které se na rozdíl od korporací (sdružení osob) vyznačují majetkovým základem. NOZ přímo definuje fundaci jako *"právnickou osobu vytvořenou majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena"*. Zahrnují nadaci, nadační fond a ústav.

Úprava nadací a nadačních fondů do značné míry přebírá úpravu v zákoně č. [227/1997](#) Sb., o nadacích a nadačních fondech. Existuje pouze několik málo odlišností. Diskuse vyvolává například možnost transformace nadace na nadační fond.

Nově zřízenou formou je tzv. ústav. Tato forma je míněna jako nástupce dosavadních obecně prospěšných společností.

NOZ definuje ústav jako *"právnickou osobu ustavenou za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených"*.

Obecně je úprava ústavu poměrně stručná s tím, že se přiměřeně použijí ustanovení NOZ o nadačním fondu.

Ústavu je v NOZ obecně výslovně povoleno provozovat obchodní závod nebo jinou vedlejší činnost, avšak za podmínky, že to není na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti ústavu. Obdobně jako v dosavadní úpravě OPS však zisk z těchto činností může ústav použít jen k podpoře činnosti, pro niž byl založen, a k úhradě nákladů na vlastní správu.

Název ústavu bude tvořen slovy "zapsaný ústav" nebo zkratkou "z.ú."

Obdobně jako OPS je i koncepce orgánů ústavu postavena na silné správní radě, řediteli jako statutárním orgánu (voleném a odvolávaném správní radou) a zakladateli, který, není-li stanoveno jinak, jmenuje a odvolává členy správní rady.

Status veřejné prospěšnosti

Nad rámec výše uvedených typů speciálních právnických osob (a nad rámec nové úpravy spolku jako nové formy sdružování fyzických a právnických osob) je nová právní úprava NOZ postavena na koncepci, dle které jakékoliv právnické osobě, mimo právnických osob veřejného práva[6], může být přiznán status veřejné prospěšnosti.

Právní úprava obsažená v NOZ má být v tomto smyslu doplněna speciálním zákonem o statusu veřejné prospěšnosti[7] (ZSVP).

Návrh ZSVP je postaven na principu zápisu statusu veřejné prospěšnosti do příslušného rejstříku, ve kterém je právnická osoba zapsána, za podmínky splnění zákonem definovaných kritérií.

Z těchto kritérií lze zmínit zejména následující:

- v zakladatelském právním jednání (ZPJ)[8] je stanoveno, že předmětem hlavní činnosti je veřejně prospěšná činnost (definovaná v ZSVP příkladným výčtem). Podnikatelskou činnost lze vykonávat pouze jako vedlejší činnost výlučně pro podporu své hlavní činnosti;
- v ZPJ je stanoveno, že výše vypořádacího podílu vystoupivšímu společníkovi, jakož i podílu na likvidačním zůstatku je nejvýše peněžní vyjádření hodnoty předmětu vkladu v době jeho splacení a zbylý likvidační zůstatek nabídne likvidátor právnické osobě se statutem s obdobným účelem,

- v ZPJ je zřízen kontrolní orgán právnické osoby;
- v ZPJ je stanoveno, že zisk po zdanění se nerozděluje osobě, která je jejím zakladatelem, společníkem nebo členem, členem jejího orgánu nebo jejím zaměstnancem, ani osobě jim blízké, ledaže se jedná o nadaci se smíšeným účelem; nadace se smíšeným účelem může rozdělit nejvýše třetinu zisku po zdanění osobám a způsobem určeným v zakladatelském právním jednání,

ZSVP dále také klade požadavky na bezúhonnost právnické osoby, osob zakladatelů některých právnických osob a členů orgánů právnické osoby s důrazem na trestné činy majetkové a hospodářské.

ZSVP rovněž obsahuje ustanovení k zamezení výskytu střetu zájmů členů kontrolního orgánu.

Se zápisem statusu veřejné prospěšnosti budou spojeny určité specifické výhody (například daňové úlevy) a zároveň specifické povinnosti (například specifické požadavky na zpracování výroční zprávy).

Neplnění povinností a neplnění kritérií může vést k udělení sankcí a výmazu statusu z rejstříku.

JUDr. Karel Zuska,
partner a advokát

Mgr. Matej Kliman,
právník

[HOLEC, ZUSKA & Partneři advokáti](#)

Palác Anděl
Radlická 1c/3185
150 00 Praha 5

Tel.: +420 296 325 235
Fax: +420 296 325 240

[1] Prozatím přes probíhající diskuse o možném odsunu účinnosti stále platí, že NOZ má nabýt účinnosti 1.1.2014.

[2] viz ust. § 3080, bod 163.

[3] NOZ a návrh ZSVP na rozdíl od stávajícího termínu "obecné" prospěšnosti používá termín "veřejné" prospěšnosti.

[4] Viz Důvodová zpráva k NOZ, výklad k ust. § 3049 až 3053, konsolidované znění (dostupné >>> [zde](#).) str. 593.

[5] Viz ust. § 3050 NOZ.

[6] Viz ust. § 1 odst. 2 ZSVP.

[7] Návrh tohoto zákona je dostupný jako sněmovní tisk č. 989 Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 6. volební období, od 2010 na adrese - l dispozici >>> [zde](#).

[8] pozn. nový obecný termín nahrazující pojmy zakladatelská listina, společenská smlouva apod.).

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)